

KONCEPT MULTILINGVIZMA I NJEGOVA REALIZACIJA U PRAKSI NASTAVE STRANOG JEZIKA NA FAKULTETU TEHNIČKIH NAUKA

Andrijana Berić¹, Ivana Mirović²

^{1,2}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

¹aberic@uns.ac.rs, ²miriv@uns.ac.rs

Kratak sadržaj: Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) nam pruža podatak da se u svetu danas govori približno 7000 jezika. U vreme globalizacije javlja se izraženija potreba, za učenjem što više stranih jezika, što čini pojam višjezičnosti veoma značajnim i ključnim pojmom. U okviru obrazovnog sistema učenje stranog jezika je uvršteno još od samog početka školovanja. Engleski se izdvaja i ističe kao prvi strani jezik i kao lingua franca. Međutim, trebalo bi da se ukaže da postoji velika potreba za učenjem i drugih stranih jezika imajući u vidu kulturnu, ekonomsku, socijalnu itd. povezanost savremenog sveta.

Na Fakultetu tehničkih nauka se pored dominantnog engleskog uči i nemački jezik kao strani jezik. Ovaj rad ima za cilj da ukaže i istakne značaj uvođenja veće zastupljenosti oba jezika u savremenom obrazovnom sistemu 21. veka. Pored svakodnevnice komunikacije, znanje kako engleskog tako i nemačkog jezika je od suštinskog značaja u oblasti inženjerskih nauka, ekonomije i tehnike.

Ključne reči: višjezičnost, učenje engleskog jezika, učenje nemačkog jezika, globalizacija

THE CONCEPT OF MULTILINGUALISM AND ITS IMPLEMENTATION IN THE PRACTICE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING AT THE FACULTY OF TECHNICAL SCIENCES

Abstract: According to the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) there are approximately 7,000 languages spoken in the world today. In times of globalization, there is a more pronounced need for learning as many foreign languages as possible, which makes the concept of multilingualism a very significant, fundamental concept. Within the educational system, foreign language learning is included from the very beginning of elementary school. English stands out as a first foreign language and as a lingua franca. However, attention should be drawn to the fact that there is a great need to learn other foreign languages considering the cultural, economic, social, etc. connection in today's world.

At the Faculty of Technical Sciences, in addition to the wide spread English German is also taught as a foreign language. This paper aims to stress and highlight the importance of introducing greater representation of both languages in the modern education system of the 21st century. In addition to everyday communication, knowledge of both English and German is essential in the fields of engineering, economics and technology.

Key Words: multilingualism, English language learning, German language learning, globalization

1. UVOD

Na osnovu podataka koje nam daje UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, odnosno Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu) danas se u svetu govori približno 7000 jezika (pri čemu neki jezici postoje samo u usmenom, a neki u pisanom i usmenom obliku). [1]

Jezik koji se uči pored maternjeg jeste najčešće svakako engleski jezik. Engleski jezik je kao što je već opštepoznato lingua franca današnjeg savremenog sveta u svim njegovim komunikativnim dimenzijama. Dakle, on najčešće predstavlja prvi strani jezik koji se uči u školama. Sa učenjem engleskog se ne tako retko počinje i pre polaska u školu. Prvi kontakti sa engleskim jezikom se ostvaruju gledanjem kratkih videa na npr. mobilnim uređajima ili kompjuterima, a kasnije i gledanjem crtanih filmova i drugih sadržaja prilagođenih starijem uzrastu. U formalnom obrazovanju se engleski uči i u školi, najčešće kao što je već rečeno, kao prvi strani jezik. Sa učenjem drugog stranog jezika se uglavnom počinje kasnije, bar kada je u pitanju zvaničan sistem školovanja, kada dakle ne govorimo o eventualnom individualnom pristupu i usvajanju drugog stranog jezika van školskog sistema.

Multilingvizam ili višjezičnost je pojava koja je veoma složena i može se posmatrati sa različitih stanovišta: lingvističkog, psiholingvističkog, sociolingvističkog i obrazovnog [2]. Generalno, pod ovim pojmom se podrazumeva sposobnost pojedinca da komunicira, aktivno ili pasivno na više jezika kao i karakteristika društva, institucija ili društvenih grupa da funkcionišu na više jezika (individualna višjezičnost za koju se nekad koristi i termin plurilingvizam nasuprot društvene dimenzije multilingvizma) [2]. Sposobnost komunikacije na više jezika predstavlja posebnu vrednost u današnjem svetu u kome globalizacija, mobilnost i razvoj novih tehnologija značajno utiču na koncept obrazovanja koje je potrebno savremenom društvu.

2. GLOBALIZACIJA, ENGLISKI I VIŠEJEZIČNOST

Trend u današnjem svetu ukazuje na to da postoji potreba da se sa učenjem i usvajanjem pa i korišćenjem stranog jezika počne što ranije. Promovisanje učenja stranog jezika jeste ključna komponenta za svakog modernog, savremenog čoveka u eri globalizacije. Globalizacija može da se prema rečima Džemala Hatibovića, definiše na sledeći način: „Globalizacija uopšte je splet svih procesa kojima se povezuju pojedinci, skupine, organizacije, ustanove, kompanije, narodi, regioni, države i civilizacije, koji se odvijaju u raznim oblastima i vremenima i različitim brzinama i koji su imali ili imaju tendenciju da obuhvate cio svijet, kao i širenje i intenzifikacija onih procesa koji su već obuhvatili cijeli svijet. Ili ovako: globalizacija uopšte je proces u kome nešto što je lokalno, na primjer, nešto što je nacionalno ili regionalno postaje globalno, ili, nešto što je već postalo globalno, nastavlja da raste i dobija na značaju i ulozi.“ [3]

Uzimajući u obzir ovu definiciju, globalizacija kao proces povezivanja i umrežavanja celog sveta i svih naroda podrazumeva i njihovo povezivanje putem različitih jezika. Ovo je posebno važno u kontekstu brzog razvoja modernih tehnologija gde vladanje stranim jezikom omogućava pristup najnovijim informacijama, sudelovanje u međunarodnim projektima i istraživanjima i razvijanje sopstvenih inovativnih potencijala.

Obrazovni aspekt višjezičnosti je značajan s obzirom na njegovu ključnu ulogu u savremenom društvu koja prevazilazi čisto jezičke kompetencije. Mogućnost komunikacije na više jezika pospešuje razvijanje kognitivnih funkcija, sposobnost sagledavanja problema iz različitih uglova, sposobnost adaptacije, veštinu interkulture komunikacije. Engleski jezik, kao dominantni jezik, ima dvojak uticaj na učenje drugih, stranih jezika. S jedne strane može da utiče negativno na učenje drugih stranih jezika s obzirom na njegovu pristupačnost i rasprostranjenost koja detetu od malih nogu omogućava da bez velikih poteškoća upija engleski kao strani, lako ga savladava i na kraju i počne (često i nesvesno) da koristi, što može da dovede do smanjenja motivacije i interesovanja za učenje ostalih stranih jezika. Međutim, s druge strane, engleski bi mogao da ima i ima i pozitivan uticaj na učenje ostalih stranih jezika. Njegovo rano učenje i usvajanje stvara jezičku senzibilnost i povećava prijemчивost kod polaznika koji uče neki drugi strani jezik. Neka saznanja koja stičemo prilikom njegovog savladavanja možemo da preslikamo i na savladavanje drugog jezika. Na taj način engleski jezik postaje svojevrsna osnova za razvoj jezičkih veština u svakom smislu. Kako ističe Momčilović Nikoleta u jednom svom radu: „Engleski jezik kao evropska *lingua franca* i višjezičnost predstavljaju dva koncepta, po nekima nepomirljiva, a po drugima komplementarna.“ [4] S druge strane to bi bez sumnje značilo komplementarnost znanja engleskog i nekog drugog stranog jezika.

Ova perspektiva ukazuje na potrebu za ujednačenim pristupom u obrazovnom, formalnom sistemu. Istovremeno bi postojala promocija uloge engleskog jezika kao *lingua franca*-e i podsticalo bi se usvajanje ostalih stranih jezika. Sve ovo doprinosi na izvestan način i u određenoj meri da se jezička i kulturna i svaka druga raznovrsnost održi i sačuvaju.

3. FTN I STRANI JEZICI

Ovaj rad ima za cilj da ukaže na značaj koji učenje stranih jezika ima u obrazovanju na visokoškolskim institucijama, sa fokusom na Fakultet tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu. Učenja stranih jezika na fakultetu, ne samo engleskog već i nemačkog jezika, ima poseban značaj uzimajući u obzir razvitak tehnologije, ekonomski napredak i društvene i lične potrebe pojedinaca i društva ne samo u zemlji već i u svetu. Na taj način se omogućava lični napredak ali i napredak celog društva.

Na Fakultetu tehničkih nauka, učenje stranih jezika ima dugu tradiciju. U analizi trendova koji su uticali na uvođenje engleskog jezika u studentske programe na FTN tokom 90-ih godina prošlog veka mogli bismo spomenuti: povećan broj odlazaka u inostranstvo na specijalizacije i stručna usavršavanja, stalno povećanje učešća nastavnika i saradnika Fakulteta na stručnim međunarodnim skupovima i sve veći intenzitet međunarodne saradnje [5]. Sve ovo je uticalo da se u obrazovanju inženjera posveti pažnja učenju stranog jezika i stvori povoljna klima za uvođenje obaveznog predmeta *Engleski jezik* u studentske programe na Fakultetu umesto dotadašnjeg fakultativnog kursa koji su zajedno slušali studenti različitih usmerenja.

Nakon što je tokom 90-ih godina prošlog veka uveden engleski kao strani jezik u tada postojeće studentske programe, početkom 2000-ih krenulo se i sa uvođenjem drugog stranog jezika, nemačkog jezika, pa su studenti kroz izborni predmet mogli da se opredele za učenje jednog od ova dva strana jezika. Razvojni put u nastavi stranih jezika na Fakultetu tehničkih nauka je raznovrstan. Strani jezici se uče tako da obuhvate i tzv. opšte kurseve i specijalizovane kurseve jezika struke. Kada to broj semestara dozvoljava, učenje jezika na Fakultetu ide od nižih nivoa preko srednjeg nivoa ili višeg pa sve na kraju do nivoa koji podrazumeva savladavanje stranog jezika kao jezika odgovarajuće struke. Cilj u procesu učenja jezika struke je da se predmet strani jezik prilagođava pojedinačnim studentskim programima pa tako na fakultetu pored opštih kurseva postoje i specijalizovani kursevi jezika struke iz oblasti elektrotehnike, računarstva, saobraćaja, arhitekture, zaštite životne sredine, zaštite na radu, čistih informacionih tehnologija, menadžmenta, grafičkog dizajna kao i niza drugih oblasti.

Ipak, učenje engleskog i nemačkog kao stranog nije u istoj meri zastupljeno u svim studentskim programima pa se može uočiti dominantnost engleskog jezika u odnosu na drugi, u ovom slučaju nemački jezik. Dok je engleski zastupljen u većem ili manjem obimu u svim studentskim programima osnovnih studija, nemački se ne uči u istom

obimu tj. na svim studijskim programima na kojima postoji engleski jezik. Takođe, engleski jezik nije jednako zastupljen u svim studijskim programima na Fakultetu tehničkih nauka. Detaljniji pregled zastupljenosti dva jezika koja se uče na Fakultetu tehničkih nauka dat je u Tabeli 1 (engleski jezik) i Tabeli 2 (nemački jezik).

Tabela 1: Zastupljenost učenja engleskog jezika na različitim studijskim programima na Fakultetu tehničkih nauka, Univerziteta u Novom Sadu

ENGLESKI JEZIK	
<u>zastupljenost na studijskim programima na OAS</u>	
• Animacija u inženjerstvu (2 semestra) • Arhitektura (2 semestra) • Biomedicinsko inženjerstvo (2 semestra) • Čiste energetske tehnologije (3 semestra) • Energetika, elektronika i telekomunikacije (4 -6 semestara) • Geodezija i geoinformatika (2 semestra) • Građevinarstvo (1 semestar) • Grafičko inženjerstvo i dizajn (7 semestara) • Industrijsko inženjerstvo (2 semestra) • Informacioni inženjering (3 semestra) • Inženjerski menadžment (2 semestra) • Inženjerstvo informacionih sistema (2 semestra)	• Inženjerstvo zaštite životne sredine (4 semestra) • Inženjerstvo zaštite na radu (4 semestra) • Mašinstvo (više studijskih programa) (4 semestra) • Mehatronika (1 semestar) • Merenje i regulacija (3 semestra) • Poštanski saobraćaj i telekomunikacije (2 semestra) • Proizvodno mašinstvo (1 semestar) • Računarstvo i automatika (2 semestra) • Saobraćaj i transport (2 semestra) • Scenska arhitektura, tehnika i dizajn (2 semestra) • Softversko inženjerstvo i informacione tehnologije (1 semestar) • Upravljanje rizikom od katastrofalnih događaja i požara (2 semestra)
<u>zastupljenost na studijskim programima na OSS</u>	
• Elektrotehnika (1 semestar)	• Softverske i informacione tehnologije (2 semestra)
<u>zastupljenost na studijskim programima na MAS</u>	
• Grafičko inženjerstvo i dizajn (1 semestar)	

Tabela 2: Zastupljenost učenja nemačkog jezika na različitim studijskim programima na Fakultetu tehničkih nauka, Univerziteta u Novom Sadu

NEMAČKI JEZIK	
<u>zastupljenost na studijskim programima na OAS</u>	
• Animacija u inženjerstvu (1 semestar) • Arhitektura (1 semestar) • Čiste energetske tehnologije (3 semestra) • Geodezija i geoinformatika (1 semestar) • Građevinarstvo (1 semestar) • Grafičko inženjerstvo i dizajn (7 semestara) • Industrijsko inženjerstvo (2 semestra) • Inženjerski menadžment (2 semestra) • Inženjerstvo informacionih sistema (2 semestra)	• Inženjerstvo zaštite životne sredine (2 semestra) • Inženjerstvo zaštite na radu (2 semestra) • Mašinstvo (više studijskih programa) (1 do 2 semestra) • Mehatronika (1 semestar) • Poštanski saobraćaj i telekomunikacije (2 semestra) • Proizvodno mašinstvo (1 semestar) • Računarstvo i automatika (1 semestar) • Saobraćaj i transport (2 semestra) • Upravljanje rizikom od katastrofalnih događaja i požara (2 semestra)
<u>zastupljenost na studijskim programima na MAS</u>	
• Grafičko inženjerstvo i dizajn (1 semestar)	

Na osnovu ovog tabelarnog prikaza jasno se uočava i može da se zaključi da je engleski jezik zastupljeniji od nemačkog u studijskim programima Fakulteta tehničkih nauka. Na nivou osnovnih studija engleski se uči na 24 studijska programa kao i dva programa strukovnih studija i jednom programu master studija dok se nemački uči na svega 18 studijskih programa na nivou osnovnih studija i jednom programu master studija.

S obzirom na sve veću važnost višejezičnosti koja je prepoznata kao veoma bitan faktor ne samo u Evropi već i globalno, Evropska unija aktivno podstiče učenje više od dva jezika [6] (od čega je jedan maternji). Član 22 Povelje Evropske unije o osnovnim pravima glasi: „Unija će poštovati kulturnu, religioznu i lingvističku raznolikost.“ [7]

Podvlačimo reči Zaladove da je cilj Evropske unije da populacija bude trilingvalna. To znači da je pored maternjeg neophodno znati engleski jezik kao i još jedan strani jezik.[6] Usklađivanje sa evropskim vrednostima, njenim ciljevima i težnjama kao i trendovima u globalnoj ekonomiji je od velikog značaja. U tom kontekstu moglo bi da se predloži veća zastupljenost stranih jezika u studijskim programima visokoškolskih ustanova koja bi na taj način reflektovala značaj poznavanja više stranih jezika. Pored toga potrebna je promocija značaja usvajanja bar dva strana jezika. Verovatno postoji još mnogo drugih pristupa koji bi mogli da budu primenjeni, što može da predstavlja osnovu za dalje istraživanje.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu već davno verifikovanog globalnog stava o neophodnosti učenja stranih jezika i ove kratke analize dolazimo do zaključka da postoje mogućnosti za unapređenje jezičke edukacije na nivou visokoškolskog obrazovanja, konkretno na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Uvođenje stranih jezika u širem obimu u studijske programe na Fakultetu pozitivno bi uticalo na intelektualnu fleksibilnost studenata i dodatno razvilo njihovu kompetitivnu prednost. U praksi bi to moglo da doprinese većoj mobilnosti studenata, zatim većoj konkurentnosti studenata na globalnom tržištu rada i boljoj pripremljenosti za savladavanje problema i zadataka u različitim oblastima tehnike i tehnologije, kao i života uopšte.

Na kraju nije bez značaja pomenuti u vezi sa svim gore navedenim, i jednu pragmatičnu narodnu izreku: Koliko jezika govoriš, toliko ljudi vrediš.

ZAHVALNICA

Autorke se zahvaljuju na podršci u okviru projekta Departmana za opšte discipline u tehnici, Fakulteta tehničkih nauka pod naslovom: Socio-tehnološki aspekti unapređenja nastavnog procesa na engleskom jeziku u opštim disciplinama (Socio-technological aspects of improving the teaching process in the English language in fundamental disciplines).

5. LITERATURA

- [1] Internet stranica <https://www.unesco.org/en/languages-education>
- [2] Jasone Cenoz: *Defining Multilingualism*, Annual Review of Applied Linguistics, 33 str 3-18, CUP, 2013.
- [3] Džemal Hatibović: *O globalizaciji još jednom*, Međunarodni problemi, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 28-47, 2002.
- [4] Nikoleta Momčilović: *Evropska višejezičnost i uloga engleskog jezika*, Nauka i savremeni univerzitet 1, Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, Niš, str. 617-629, 2012.
- [5] Radoš Radivojević: *Fakultet tehničkih nauka: Razvoj - Delatnost – Rezultati*, Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu, 2006.
- [6] Gordana Zalad: *ESP and LSP Teaching at University: Current Status and Perspectives*, Jezik – Struka – Nauka – 2.1, Zbornik radova sa Pete međunarodne konferencije Društva za strane jezike i književnosti Srbije, Društvo za strane jezike i književnosti Srbije, Beograd, str. 96-112, 2022.
- [7] Internet stranica <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/22-cultural-religious-and-linguistic-diversity#:~:text=The%20Union%20shall%20respect%20cultural%2C%20religious%20and%20linguistic%20diversity.>